

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-5-93-16>

УДК 377.6:614.253.5

Чорнобрива Н.В., Чорнобрива Л.В.
 ВП «Рокитнівський фаховий медичний коледж»
 КЗВО «Рівненська медична академія» РОР

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

Анотація. Розглянуто теоретичні засади формування майбутніх медичних сестер в освітньому процесі фахової підготовки медичного коледжу відповідно до сучасних вимог Концепції розвитку охорони здоров'я населення України. Проведено аналіз психолого-педагогічних джерел, нормативних документів із організації освітнього та виховного процесів медичних освітніх закладів. З'ясовано особливості формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер котрі пов'язані з розвитком пізнавальної активності, особистісних якостей, творчого потенціалу, загальної культури, професійної майстерності. Охарактеризовано структуру професійної підготовки майбутніх медичних сестер яка характеризується управлінням освітнім процесом і шляхами підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх медичних сестер до фахової діяльності. Виявлено пріоритети спрямованості педагогічного процесу на професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому процесі медичного коледжу.

Ключові слова: освітній процес, педагогічний процес, майбутні медичні сестри, фахова діяльність, професійна компетентність.

Chornobryva Natalia, Chornobryva Liudmyla
 Separated Subdivision "Rokytno Professional Medical College"
 of Municipal Institution of Higher Education
 "Rivne Medical Academy" of Rivne Regional Council

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE NURSES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF MEDICAL COLLEGE

Summary. The theoretical bases of orientation of pedagogical process on formation of professional competence of future nurses on professional activity according to modern requirements of the Concept of development of public health services of the population of Ukraine are considered. Features of formation of professional competence of future nurses in the educational process of professional training of medical college which are connected with development of cognitive activity, personal qualities, creative potential, general culture, professional skill on the basis of the competence approach, namely: social need in professional activity of future nurses. ; high qualities of a citizen of Ukraine and motivational values; awareness of future nurses of the need for professional readiness to work in the primary care system and the introduction of insurance medicine; deep motivation of future nurses to the educational process on the basis of the competence approach; availability of appropriate qualities for the formation of knowledge, skills and abilities to synthesize and analyze information, make professional decisions in accordance with modern standards of medical care, taking into account the current level of development of medical science and practice. The structure of professional training of future nurses, which is characterized by the management of the educational process and ways to increase the efficiency of the process of training future nurses for professional activities, which is considered to be established: characterizes the social order; pedagogical system; informational, technical, educational and methodological, providing the educational process of medical schools); information and educational environment of the medical college; management of the educational process in the areas of improving the efficiency of the process of training future nurses: methods, tools, forms, types of work (methodical, educational, teaching, scientific); the focus of the pedagogical process on the formation of professional competence during the educational process in the following disciplines: general, preclinical, clinical, professional; management of educational practice on the basis of competence training. The priorities of orientation of the pedagogical process on the formation of professional competence of future nurses in the educational process of professional training of the medical college are revealed.

Keywords: educational process, pedagogical process, future nurses, professional activity, professional competence.

Постановка проблеми. Основні положення Конституції України, Концепції розвитку охорони здоров'я населення України, Концепції державної політики інформатизації охорони здоров'я України, Закону України «Про вищу освіту», Програми розвитку медсестринства України знаходять своє відображення в освітніх стандартах, робочих програмах навчальних дисциплін, навчальних планах і спрямовують актуальність педагогічного процесу закладу вищої медичної освіти I-II рівня акредитації на формування та становлення спеціаліста охорони здоров'я XXI століття, здатного надава-

ти кваліфіковану медичну допомогу населенню України, які її потребують, проводячи при цьому свою фахову діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, бути кваліфікованим і конкурентноздатним фахівцем на європейському та національному ринках праці є надзвичайно важливим [6, с. 14].

Сьогодні вітчизняна система охорони здоров'я все більше підтримує програми розвитку та реформування охорони здоров'я, науково-практично обґрунтовуючи дієві шляхи підготовки майбутніх фахівців охорони здоров'я. Пріоритетним напрямом реформування системи

охорони здоров'я, середньої професійної освіти в Україні є підготовка кваліфікованих майбутніх спеціалістів для надання належних професійних медичних послуг населенню, відповідного фахового рівня і якості. Важливим питанням нині є проблема формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому процесі фахової підготовки медичного коледжу, що вимагає від майбутніх фахівців особистісної свідомості, творчої активності, майстерного професіоналізму. Підготовка медичного працівника середньої ланки до майбутньої професії в медичних освітніх закладах повинна бути всебічно ґрунтовною та цілісною, проводитися відповідно до державних освітніх стандартів, вимог суспільства, пріоритетних напрямів реформування вітчизняної системи охорони здоров'я.

Відповідно з переорієнтацією реформування системи охорони здоров'я на удосконалення первинної медичної допомоги із врахуванням принципів сучасної медицини актуальними є нові вимоги щодо якості підготовки майбутніх медичних сестер, високої компетентності фахівців із надання невідкладної медичної допомоги населенню та спрямованості педагогічного процесу на формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовці майбутніх медичних сестер до фахової діяльності в медичних закладах освіти України приділено значну увагу щодо удосконалення медичної освіти І. Артемчуком, О. Біловол, І. Булах, Ю. Вороненко та ін.; в контексті концептуальних основ підготовки майбутніх фахівців у медичних коледжах – О. Горай, М. Дем'янчуком, Х. Мазепою, І. Мельничук, О. Маркович, І. Махновською та ін.; в контексті обґрунтування концептуальних основ професійної підготовки та освітньої діяльності майбутніх фахівців у медичних коледжах – А. Алексюком, Г. Васяновичем, Я. Цехмістер та ін.; приділенні концептуальних основ підготовки майбутніх медиків до професійної діяльності та шляхів педагогічного процесу на формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер до фахової діяльності – Л. Вороновою, О. Гуменюк, Т. Закусиловою, О. Ковальчук, К. Куренковою, Ю. Лавриш, М. Лукашчуком, О. Маркович, С. Мухіною, Т. Павлюк, М. Попіль, Л. Супрун, І. Тарновською, З. Шарлович, М. Шегединою та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ґрунтуючись на результатах проведеного теоретичного аналізу психолого-педагогічних джерел слід зазначити, що сучасний стан справ у державі все більше виявляє потребу вдосконалення системи підготовки майбутніх медичних сестер до фахової діяльності. Серед важливих завдань системи підготовки середнього медичного персоналу до майбутньої професійної діяльності є належне забезпечення кадрового потенціалу закладів охорони здоров'я, виховання та підготовленість майбутніх медичних сестер до професійної діяльності з урахуванням відповідного рівня розвитку медичної науки, освіти та практики.

Актуальними невирішеними проблемами підготовки майбутніх медичних сестер до фахової діяльності постають вимоги суспільства у май-

бутніх медичних сестер з належним рівнем професійної підготовки до фахової діяльності, потреби вдосконалення первинної медичної допомоги та відповідно до цього нові вимоги до якості підготовки здобувачів освіти, необхідність вдосконалення системи фахової підготовки середнього медичного персоналу до майбутньої діяльності з належним рівнем професійної компетентності та відповідальним станом особистісної готовності до професійної діяльності, широкою потребою належного кадрового забезпечення закладів охорони здоров'я.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та з'ясувати пріоритети формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому процесі фахової підготовки медичного коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим завданням спрямованості педагогічного процесу на формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер є розвиток компетентних майбутніх медичних сестер, які можуть максимально втілювати свій потенціал у певній галузі професійної діяльності із врахуванням змін, що відбуваються в соціальному, політичному, духовному та економічному житті нашої країни [2, с. 195].

Провідною метою підготовки майбутніх медичних сестер до фахової діяльності в освітньому процесі медичного коледжу, є формування майбутнього професіонала нового зразка, в центрі фахової діяльності якого є особистість з її індивідуальними потребами, станом здоров'я та внутрішніми можливостями до адаптації; фахівця, діяльність якого зосереджена на творчу, діалогічну та емпатійну взаємодію з пацієнтом, на активізацію потенційних можливостей, поліпшення і гармонізацію індивідуальних резервів; професіонала, спроможного ефективно здійснювати якісних та фаховий догляд за хворими, надавати медичний догляд та встановлювати первинний медсестринський діагноз, виявляти проблеми пацієнта, належно виконувати призначення лікаря в амбулаторних і стаціонарних умовах [1, с. 103].

Водночас сфера діяльності медичного працівника середньої ланки постійно розширюється згідно нових вимог до якості підготовки фахівців охорони здоров'я і включає дедалі більше медичних процедур, які раніше не входили в їх компетенції. Сучасна клінічна практика потребує фахівців, які володіють новітніми методиками обстеження і догляду за хворими, та надання відповідних медичних послуг згідно існуючих європейських вимог [3, с. 26].

Основним, на думку науковців, має бути професійна спрямованість освітнього середовища медичного навчального закладу, що формує професійну готовність випускників, яка проявляється в наявності професійно значущих ідеалів, інтересів, настанов, принципів, схильностей, здібностей, бажань і мотивів цілеспрямованої навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців із набуття знань і вмінь, необхідних для проведення обстеження, діагностування, лікування, відповідних медичних маніпуляцій, взаємодії з хворими й колегами, оцінювання впливу різноманітних чинників на стан хворих, розро-

блення і впровадження заходів профілактики захворювань і підтримки здорового способу життя людини [5, с. 18–23].

Майбутні медичні сестри нині мають володіти фундаментальними знаннями та спеціальними вміннями щодо здійснення комплексного догляду за хворими; здатність аналітично мислити й творчо діяти, що пов'язані з їхніми функціональними обов'язками; спроможністю самовдосконалення та самонавчання [4, с. 8]. Це потребує від медичних працівників готовності до постійного професійного самовдосконалення. Таку готовність, на нашу думку, потрібно формувати в майбутніх фахівцях ще під час їхнього навчання в медичному освітньому закладі, який, за словами Т. Комшук, є тим соціумом, що спрямований на створення ефективних умов для самовдосконалення, самореалізації та саморозвитку особистості [3, с. 26].

У медичних коледжах підготовка майбутніх медичних сестер до фахової діяльності визначається спрямованістю на формування професійної кваліфікованих знань, умінь і навичок та оволодіння майбутньою діяльністю. Вона виступає передумовою підготовленості до самореалізації як медичного персоналу, сприяє розвитку фахових надбань впродовж всієї професійної діяльності. Процес формування фахових якостей медичного працівника середньої ланки визначається в значній мірі навчально-виховним середовищем освітнього закладу. Як стверджує Я. Цехмістер, на сучасному етапі вдосконалюється й оновлюється освітня об'єм, відкриваються принципово нові потенційні можливості для відбору ефективних засобів і технологій професійної підготовки медичних фахівців, які сприяли б професійному становленню та гармонійному розвитку молодій людині [7, с. 65].

Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому процесі фахової підготовки медичного коледжу пов'язане з розвитком пізнавальної активності, особистісних якостей, творчого потенціалу, загальної культури, професійної майстерності з врахуванням:

- соціальної потреби професійної діяльності майбутніх медичних сестер;

- високих ціннісних якостей громадянина України та мотиваційних цінностей;

- усвідомлення майбутніми медичними сестрами необхідності професійної готовності до роботи у первинній ланці системи охорони здоров'я та в умовах запровадження страхової медицини;

- глибокої мотивації майбутніх медичних сестер до освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу;

- наявності відповідних якостей для формування знань, умінь і навичок синтезувати та аналізувати інформацію, приймати фахові рішення відповідно до сучасних стандартів надання медичної допомоги населенню з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки і практики.

Структура професійної підготовки майбутніх медичних сестер характеризується управлінням освітнім процесом медичного коледжу і шляхами підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх медичних сестер до фахової діяльності та розглядається як сукупність:

- соціального замовлення (якісна підготовка до фахової діяльності для надання первинної лікувально-профілактичної долікарської допомоги населенню);

- педагогічної системи (ціль, мета, зміст, методи, форми, засоби і сукупність ряду чинників підсистем: маркетингова, матеріально-технічна, нормативно-правова, фінансово-економічна, управлінська;

- інформаційна, технічна, навчально-методична, які забезпечують освітній процес медичного коледжу);

- інформаційно-освітнього середовища медичного коледжу (педагогічно і технічно організована сфера інформаційної взаємодії учасників освітнього процесу);

- управління освітнім процесом за напрямом підвищення ефективності процесу підготовки майбутніх медичних сестер: методи, засоби, форми, види робіт (методична, навчальна, виховна, наукова);

- зорієнтованість педагогічного процесу на формування професійної компетентності під час освітнього процесу за дисциплінами: загальноосвітні, доклінічні, клінічні, фахові;

- управління навчальною практикою на засадах компетентнісного навчання (освітня діяльність під час виробничої практики, комплекс фахових теоретико-практичних знань та завдань професійного характеру для ефективного формування умінь і навичок роботи до майбутньої діяльності).

Важливими пріоритетами Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому процесі фахової підготовки медичного коледжу є організація проведення освітнього процесу майбутніх медичних сестер на засадах компетентнісного підходу, яка характеризується комплексом заходів науково-методичного характеру (формування професійної компетентності у майбутніх медичних сестер шляхом оволодіння прийомами, методами, засобами, формами, технологіями фахової роботи) та навчально-освітнього характеру (пропедевтична робота, практична робота (освітня, лікувальна, профілактична, санітарно-фізіотерапевтична тощо), самостійна робота, індивідуальна робота, науково-дослідна робота) з врахуванням: соціальної потреби професійної діяльності майбутніх медичних сестер, високих цілісних якостей громадянина України та мотиваційних цінностей для досягнення суспільної й особистісної значущості, усвідомлення майбутніми медичними сестрами необхідності професійної готовності до роботи у первинній ланці системи охорони здоров'я та умов запровадження страхової медицини, глибокої мотивації майбутніх медичних сестер до професійного навчання на засадах компетентнісного підходу, наявності відповідних якостей для формування знань, умінь і навичок синтезувати та аналізувати інформацію, приймати фахові рішення відповідно до сучасних стандартів надання медичної допомоги населенню з урахуванням сучасного рівня розвитку медичної науки.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, стратегія держави в сфері медичної освіти має бути спрямована на формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому процесі фахової підготовки медичного коледжу

з урахуванням: потреби суспільства та соціума в компетентнісних майбутніх медичних сестрах; модернізації медичної освіти на засадах компетентнісного підходу; професійної готовності майбутніх медичних сестрах до роботи у первинній ланці системи охорони здоров'я; професійної підготовленості молодших спеціалістів до практичної діяльності; формуванням їх професіоналізму та адаптації до умов запровадження страхової медицини; високих суспільних цінностей для досягнення особистісної значущості, постійного професійного самовдосконалення майбутніх медичних сестрах; глибокої мотивації у майбутніх фахівців до освітнього процесу та удосконалення особистісних фахових компетентностей упродовж всієї професійної діяльності.

Список літератури:

1. Бабич М. Я. Формування професійних якостей майбутнього молодшого медичного спеціаліста як психологічна проблема. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем* : матеріали наук.-практ. конф. Хмельницький : ХНУ, 2011. С. 102–103.
2. Данюк М. І. Організація навчально-виховного процесу підготовки медичних сестер на засадах гуманної педагогіки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. / ред. кол.: І. А. Зязюн та ін. Київ, Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. Вип. 39. С. 195–200.
3. Комшук Т. С. Етичні основи сестринської справи. *Медсестринство*. 2009. № 2. С. 25–27.
4. Маркович О. В. Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.
5. Неловкіна-Берналь О. А. Формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей на початковому етапі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2010. 23 с.
6. Програма розвитку медсестринства України (2005–2010 рр.). *Медична освіта*. 2006. № 1. С. 14–21.
7. Цехмістер Я. В. Теорія і практика допрофесійної підготовки учнів у ліцеях медичного профілю при вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2002. 45 с.

References:

1. Babich M. Y. (2011) Formuvannya profesiinykh yakosteï maibutnoho molodshoho medychnoho spetsialista yak psykholohichna problema [Formation of professional qualities of the future junior medical specialist as a psychological problem]. Proceedings of the *Aktualni pytannia teorii ta praktyky psykholoho-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv za sotsionomichnym profilem (Ukraina, Khmelnytskyi, 2011)*, Khmelnytskyi: KhNU, pp. 102–103.
2. Daniuk M. I. (2014) Orhanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu pidhotovky medychnykh sester na zasadakh humannoi pedahohiky [Organization of the educational process of training nurses on the basis of humane pedagogy]. Proceedings of the *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy (Ukrainian, Kyiv, 2014)* (eds. Ziaziun I. A.), Vinnytsia: TOV firma «Planer», vol. 39, pp. 195–200.
3. Komshchuk T. S. (2009) Etychni osnovy sestrynskoï spravy [Ethical foundations of nursing]. *Medsestrynstvo*, vol. 2, pp. 25–27.
4. Markovich O. V. (2008) Formuvannya profesiinykh umin maibutnikh medychnykh sester khirurgichnoho profilu zasobamy alhorytmizatsii [Formation of professional skills of future nurses of surgical profile by means of algorithmization]. *Extended abstract of Candidate's thesis* (Pedag. Sciences: 13.00.04). Kyiv. (in Ukrainian)
5. Nelovkina-Bernal O. A. (2010) Formuvannya profesiinoï spriamovanosti studentiv medychnykh spetsialnostei na pochatkovomu etapi navchannia [Formation of professional orientation of medical students at the initial stage of study]. *Extended abstract of Candidate's thesis* (Pedag. Sciences: 13.00.04). Luhansk. (in Ukrainian)
6. Prohrama rozvytku medsestrynstva Ukrainy (2005–2010 rr.) (2006) *Medychna osvita*, vol. 1, pp. 14–21. (in Ukrainian)
7. Tsekhmister Y. V. (2002) Teoriia i praktyka doprofsiinoï pidhotovky uchniv u litseiakh medychnoho profilu pry vyshchykh navchalnykh zakladakh [Theory and practice of preprofessional training of students in lyceums of medical profile at higher educational institutions]. *Extended abstract of Candidate's thesis* (Pedag. Sciences: 13.00.04). Kyiv. (in Ukrainian)